

Zeventig jaar leerplannen klassieke talen van het Katholiek Onderwijs in Vlaanderen

Inleiding

Bedoeling. Het is de bedoeling om de evolutie te schetsen van de leerplannen klassieke talen in het Katholiek Onderwijs van 1953 tot nu. Het “eerste” leerplan dateert van 1953. Met “eerste” wordt het *gemeenschappelijke* leerplan bedoeld dat toen van toepassing was voor alle katholieke scholen in België, zowel Franstalige als Nederlandstalige. Voordien bestonden er enkel leerplannen van afzonderlijke bisdommen en congregaties. Tot op vandaag zijn er 7 reeksen van leerplannen klassieke talen opgesteld. De 8ste reeks voor de huidige modernisering van het secundair onderwijs is in opbouw. Leerplannen hebben dus een gemiddelde levensduur van 8 à 10 jaar.

Wat is een leerplan? Men kan op verschillende manieren naar het leerplan kijken: vanuit het oogpunt van de leraar, de onderwijsinstelling, de overheid en de koepelorganisatie.

Voor de leraar is het leerplan het basisdocument waarin de leerdoelen en -inhouden voor zijn vak of vakken staan opgesomd. In die zin is het leerplan voor hem in essentie een to do lijst. Sommige leraren staan met gemengde gevoelens tegenover het leerplan: het vertelt ze wat moet gebeuren, maar anderzijds neemt het leerplan ook een stukje vrijheid af. Om het leerplan te realiseren staan voor de klassieke talen handboeken en leermiddelen ter beschikking die door educatieve uitgeverijen op basis van het leerplan worden ontwikkeld. Het is en blijft een hardnekkige misvatting dat het volgen van het gebruikte handboek automatisch betekent dat de leerplandoelen worden bereikt.

Vanuit het oogpunt van de onderwijsinstellingen of scholen is het leerplan een erkennings- en subsidiëringsvoorwaarde. Het volgen van een door de overheid goedgekeurd leerplan is een verplichting. Op grond daarvan kunnen onderwijsinstellingen van rechtswege geldende studiebewijzen uitreiken, zoals het diploma secundair onderwijs.

Voor de overheid is het leerplan een instrument om de kwaliteit van onderwijs te waarborgen. De overheid legt de inhoudelijke en formele criteria zoals sleutelcompetenties, eindtermen, curriculumdossiers vast waaraan de leerplannen die door de onderwijsverstrekkers worden opgesteld, moeten beantwoorden. De onderwijsinspectie is belast met de controle op de toepassing van de criteria. Men kan niet aan de vaststelling voorbij dat de overheid in de laatste jaren steeds nadrukkelijker op de onderwijsdoelen weegt. De vrijheid van de onderwijsverstrekkers wordt hierdoor sterker dan vroeger ingeperkt.

Voor de onderwijsverstrekkers of de scholen ten slotte is het leerplan een instrument van de vrijheid van onderwijs die door de grondwet wordt gewaarborgd. Het is de vrijheid van de onderwijsverstrekkers om eigen leerplannen te ontwikkelen. In het katholiek onderwijs hebben de schoolbesturen deze opdracht aan de koepel toevertrouwd. In die zin is de leerplanontwikkeling *core business* voor het Katholiek Onderwijs Vlaanderen. Het is een hoeksteen van de werking van de koepel met het oog op het vrijwaren van de pedagogische vrijheid en de eenheid van het katholiek onderwijs. De commotie rond de eindtermen anno 2021 bewijst dat er een permanent spanningsveld is tussen de verzuchtingen van de overheid en de pedagogische eigenheid van de koepelorganisatie. Het bereiken van een evenwicht is een moeilijke oefening. Dat was bij de turbulente ontwikkeling van de eerste generatie eindtermen in de jaren 90 van vorige eeuw ook al het geval. Dat is vandaag niet anders.

Waarom nieuwe leerplannen? Er zijn verschillende beweegredenen die het ontstaan van nieuwe leerplannen kunnen verklaren: strategische, pedagogisch-didactische, structureel-organisatorische. Vaak gaat het niet om een enkele beweegreden maar om een samenspel van diverse factoren. Eén beweegreden komt hier bijna telkens op de voorgrond: de hervorming van de structuur en organisatie van het secundair onderwijs. De opmaak van nieuwe leerplannen is meestal het rechtstreekse gevolg van een herstructurering zoals bij de invoering van het Vernieuwd Secundair Onderwijs (vso), de eenheidsstructuur of de huidige modernisering so.

De opmaak van leerplannen is een schakel in een heel proces. Als eenmaal op het niveau van de politieke overheid en de onderwijsverstrekkers een akkoord is bereikt om structurele en inhoudelijke veranderingen door te voeren, volgt de fase van de uitvoering. Een belangrijk element is het uitwerken van nieuwe lessenroosters of lessentabellen: welke vakken komen aan bod in de (al dan niet nieuwe) studierichtingen? Pas als dat is gebeurd kan de operatie nieuwe leerplannen goed beginnen. Men mag het zich echter niet voorstellen alsof de structuur en de organisatie voor de zes jaren eerst volledig zijn uitgewerkt vooraleer de nieuwe leerplannen worden opgesteld. De ontwikkeling van de lessenroosters en de leerplannen verloopt in de regel gelijktijdig. In de loop van de uitrol van de nieuwe structuur worden niet zelden nog correcties aan het lessenrooster aangebracht die aanpassingen aan de leerplannen in opmaak teweegbrengen. Zie bij voorbeeld hieronder bij de invoering van de eenheidsstructuur. Ook de eindtermen (en hun goedkeuring) kunnen het ontwikkelingsproces verstoren of voor vertraging zorgen.

Het mag duidelijk zijn dat de ontwikkeling van nieuwe leerplannen allesbehalve rechtlijnig of gestructureerd verloopt. Dat was vroeger zo en is vandaag niet anders.

Hoe ontstaan leerplannen? Leerplannen komen tot stand in de zogenaamde leerplancommissies. Ze zijn samengesteld uit interne en externe vakkendeskundigen die (in de regel) op vrijwillige basis aan de ontwikkeling meewerken. In het verleden leidden de leerplancommissies binnen bepaalde afspraken een relatief autonoom bestaan. In de laatste jaren neemt Katholiek Onderwijs Vlaanderen de regie sterker in handen met het oog op de professionalisering van de curriculumontwikkeling. Getuige hiervan het nieuwe leerplanconcept *Leren en Leven in Kleuren en in Dialoog*, dat aan de basis ligt van de leerplannen van de modernisering van het katholiek onderwijs.

De ontwikkelingsduur van een leerplan is in de regel 2 jaar. Dan kan een vrij lange periode lijken. Maar een leerplancommissie moet met heel wat factoren rekening houden zoals de wetenschappelijke evolutie binnen het eigen vakkendomein, nieuwe didactische en pedagogische inzichten, eisen van buitenaf zoals de door de overheid opgelegde eindtermen. Vermelden we nog hierbij dat een leerplan geruime tijd vóór de datum van invoering moet afgewerkt zijn. Leerplannen moeten aan de onderwijsinspectie worden voorgelegd en door de overheid bij ministerieel besluit worden goedgekeurd vooraleer in voege te treden. Dat neemt enkele maanden in beslag. Dan zijn er nog de educatieve uitgeverijen. Die willen zo mogelijk op hetzelfde ogenblik als de invoering van de nieuwe leerplannen aangepaste handboeken of leermiddelen aanbieden. Daarom worden nauwe contacten met de educatieve wereld

onderhouden. Een derde niet onbelangrijk element is de voorbereiding van de leraren op de nieuwe leerplannen. Deze taak wordt opgenomen door de pedagogische begeleiding. Dat alles gebeurt idealiter voorafgaand aan de invoering.

Leerplannen Grieks en Latijn

De beschrijving van de leerplannen per reeks of cyclus volgt een vast schema. Eerst geven we een overzicht van de gepubliceerde leerplannen. Het summier gehouden commentaar gaat achtereenvolgens in op 4 vragen. Waarom waren nieuw leerplannen nodig (ontstaan)? Wie staat voor de nieuwe leerplannen in (makers)? Hoe kwamen de leerplannen tot stand (ontwikkeling)? Wat onderscheidt de nieuwe leerplannen van de voorgaande (elementen van de visie)? We sluiten elk hoofdstuk af met de weergave van de lessenroosters.

Non multa sed multum

Nationaal Verbond voor Katholiek Middelbaar Onderwijs - Leerplan 1953, Uitgeverij N.V. Jozef Van In & C°, Lier. Bevat de leerplannen van alle vakken van de Oude en Moderne humaniora voor de zes leerjaren in boekvorm (535 blz.). Het leerplan Oude Talen bevindt zich op blz.85-132.

Het “eerste” leerplan dateert van 1953. Het is tweetalig en bestaat uit een Frans- en Nederlandstalige editie. Het is een van de eerste grote initiatieven die het pas opgerichte Nationaal Verbond voor Katholiek Middelbaar Onderwijs/Fédération Nationale de l’Enseignement Moyen Catholique neemt.

De titel ‘Leerplan’ of ‘Programme’ in de Franstalige editie heeft een ruime betekenis en slaat niet alleen op de leerplannen van de onderscheiden vakken, maar ook op de nieuwe ‘lesroosters’, met inbegrip van een vast weekschema van maximum 32 en minimum 29 lessen van 50 minuten.

In het ‘Woord vooraf’ van de uitgave (blz.5) wordt de bedoeling van het leerplan toegelicht: “*Het is wenselijk dat het leerplan eenvormig weze voor dezelfde afdelingen van de verschillende inrichtingen...*” Het nieuwe leerplan wil met andere woorden een einde maken aan het “*regime van vrijheid waarin elk bisdom en elke congregatie niet alleen haar eigen leerplan, maar zelfs haar eigen lessenrooster maakte*”.¹ De

bekommernis is verder “*de nodige aanpassingen aan de eisen van de moderne tijd voor te stellen, zonder evenwel enige afbreuk te doen aan de beproefde geest van onze eerbiedwaardige humaniora; - non multa sed multum*”.² Maar de belangrijkste beweegreden voor het ontstaan van het ‘eerste’ leerplan is politiek en strategisch, namelijk een grotere eenheid tussen de scholen van het katholiek onderwijs te realiseren en daardoor sterker te worden, wat ook de bedoeling was van de oprichting van het NVKMO/FNEMC in 1950 en later van het NSKO/SNEC in 1957. NSKO staat voor het Nationaal Secretariaat van Katholiek Onderwijs.

Het leerplan van de Oude Talen komt tot stand in de tweetalige Studiecommissie Oude Talen.

Het leerplan gunt een interessante kijk op hoe de praktijk van de studie van de Oude Talen op dat ogenblik werd opgevat. Hierbij mag men niet vergeten dat men vele uren ter beschikking had (zie hieronder Lessenrooster). Enkele opvallende kernbegrippen van het leerplan Oude Talen zijn:

- (a) geheugen en dictie (“*De expressieve lezing*” als de beste verklaring van een goed begrepen tekst)
- (b) vertaling (“*De waarlijk getrouwe vertaling*” als “*een van de veiligste tests om het intellectueel peil van de leerlingen te bepalen*”)
- (c) thema (onontbeerlijk voor de controle op de aangeleerde regels van de spraakkunst)
- (d) opstel (het leren schrijven van een *narratio* of *oratio*)
- (e) inwijding in het leven van de Ouden (om de drie weken een volle les).

Het contrast met de hedendaagse klemtonen in de studie van de klassieke talen kan niet groter zijn.

Lessenrooster 1953

(Bron: *Nationaal Verbond voor Katholiek Middelbaar Onderwijs, Leerplan 1953*, Uitgeverij N.V. Jozef Van In & C°, Lier, blz.20-21)

cyclus	leerjaar	benaming	lestijden
lagere	6	Afdeling: Grieks-Latijn	9La

		Afdeling: Latijn-Wiskunde	9La
lagere	5	Afdeling: Grieks-Latijn Afdeling: Latijn-Wiskunde	6*La - 4*Gr 6La
lagere	4	Afdeling: Grieks-Latijn Afdeling: Latijn-Wiskunde	6La - 4Gr 6*La
hogere	3	Afdeling: Grieks-Latijn Afdeling: Latijn-Wiskunde	6La - 4Gr 6La
hogere	2 “poësis”	Afdeling: Grieks-Latijn Afdeling: Latijn-Wiskunde	5*La - 4Gr 5*La
hogere	1 “retorica”	Afdeling: Grieks-Latijn Afdeling: Latijn-Wiskunde	5*La - 4Gr 5*La

In de toenmalige Oude en Moderne Humaniora bestonden 2 cycli: de lagere en de hogere cyclus. De leerjaren werden geteld van de ‘zesdes’ naar de ‘eerstes’. Het sterretje betekent dat de hoofdinspectie een bijkomende les kon voorschrijven.

[Mieux vaut une tête bien faite qu’une tête bien pleine](#)

Nationaal Verbond van het Katholiek Middelbaar Onderwijs - Leerplan 1961. *In tegenstelling met vorige editie verschijnt het Leerplan van 1961 niet langer in boekvorm maar in verschillende brochures per vak(domein) en per afdeling.*

- Nationaal Verbond van het Katholiek Middelbaar Onderwijs, Leerplan en Richtlijnen, 1961, Oude Talen, N.V. Jozef Van In & C°, Lier, 1961, (51 blz.)
- Nationaal Verbond van het Katholiek Middelbaar Onderwijs, Leerplan 1961, Oude Talen, N.V. Jozef Van In & C°, Lier, 1961, (18 blz.)
- Nationaal Verbond van het Katholiek Middelbaar Onderwijs, Leerplan 1961, Afdeling Latijn-Grieks, Oude Humaniora, N.V. Jozef Van In & C°, Lier, 1961, (125 blz.)
- Nationaal Verbond van het Katholiek Middelbaar Onderwijs, Leerplan 1961, Afdeling Latijn-Wiskunde, Oude Humaniora, N.V. Jozef Van In & C°, Lier, 1961, (125 blz.)
- Nationaal Verbond van het Katholiek Middelbaar Onderwijs, Leerplan 1961, Afdeling Latijn-Wetenschappen, Oude Humaniora, N.V. Jozef Van In & C°, Lier, 1961, (72 blz.)
- Nationaal Verbond van het Katholiek Middelbaar Onderwijs, Leerplan 1961, Algemene inleiding, N.V. Jozef Van In & C°, Lier, 1961.

- Aan het leerplan Oude Talen 1961 wordt in juni 1970 een addendum toegevoegd, van toepassing vanaf het schooljaar 1970-71 (cf. Wekelijkse Mededeling van 15-6-1970).

Slechts enkele jaren na het verschijnen van het Leerplan in 1953 dringt zich reeds een aanpassing op. Als het Ignatiaanse motto *non multa, sed multum* (geen kwantiteit maar kwaliteit) het hooggestemde adagium was, dan heeft het eerste uniforme leerplan naar verluidt aan deze verwachting niet kunnen beantwoorden. Ouders klagen over het vele werk van hun kinderen, leraren klagen over het gebrek aan tijd om de voorgeschreven leerstof af te handelen en de universiteiten klagen dat de eerstejaars onvoldoende zijn voorbereid. Opnieuw gaan ‘subcommissies’ aan het werk met als eerste opdracht de ‘leerstofelefantiasis’ te bestrijden.³

Het leerplan van de Oude Talen verschijnt in verschillende uitvoeringen: als leerplan op zich en per afdeling. Van het eigenlijke leerplan zijn er twee versies: een uitgebreide versie van 51 bladzijden mét richtlijnen bedoeld voor de leraren en in een beknopte versie van 18 bladzijden met de loutere opsomming van het programma bedoeld voor externe instanties. Daarnaast verschijnen er ook brochures per afdeling. Van de Oude Humaniora zijn dat Grieks-Latijn, Latijn-Wiskunde en Latijn-Wetenschappen. Hierin zijn de programma’s voor alle vakken van de afdeling opgenomen, dus ook van Latijn en Grieks of van Latijn alleen. Ten slotte bestaat er nog een afzonderlijke uitgave *Leerplan 1961. Algemene inleiding*. Hierin staan de motiveringen en de betrachtingen van het middelbaar onderwijs verwoord. De leerplannen zijn bekend geworden onder de benaming van “de rode boekjes”.

Behoudens een addendum uit 1970 blijft het leerplan Oude Talen van 1961 onverminderd van kracht voor de Oude Humaniora of traditionele scholen tot aan de progressieve invoering van de leerplannen van de SO’89 of eenheidsstructuur vanaf 1989. De vso-scholen zullen vanaf 1972 eigen leerplannen gebruiken (zie verder).

De herziening van het leerplan gebeurt nu in de eentalige Subcommissie Oude Talen onder leiding van E.H. Jozef Aerts.

De aanpassing van het programma van de Oude Talen wil op de eerste plaats tegemoet komen aan de verzuchting van meer vrijheid voor de leraren. Verschillende reducties worden doorgevoerd. Zo wordt voortaan een onderscheid gemaakt tussen de verplichte auteurs en auteurs welke het de leraar vrij staat te lezen. De verplichte lectuur van

bepaalde capita van auteurs wordt in 1961 eveneens opgeheven. Ook op het vlak van de inwijding in de antieke cultuur worden niet langer thema's verplicht per leerjaar voorgeschreven. Op die manier probeert het aangepaste leerplan van de Oude talen aan de verzuiming van meer vrijheid voor de leraren tegemoet te komen. De hierboven beschreven didactiek van de studie van de oude talen (geheugen en dictie, vertaling, thema en opstel) blijft echter onverminderd gelden.⁴

Lessenrooster 1962			
<i>(Bron: Nationaal Verbond van het Katholiek Middelbaar Onderwijs, Wekelijkse Mededelingen, 76/61, Bijlage I en II)</i>			
cyclus	leerjaar	benaming	lestijden
lagere	6	Afdeling: Grieks-Latijn	9La
		Afdeling: Latijn-Wiskunde	9La
lagere	5	Afdeling: Grieks-Latijn	6*La – 4*Gr
		Afdeling: Latijn-Wiskunde	6*La
lagere	4	Afdeling: Grieks-Latijn	6*La - 4Gr
		Afdeling: Latijn-Wiskunde	6*La
hogere	3	Afdeling: Grieks-Latijn	5*La - 4Gr
		Afdeling: Latijn-Wiskunde	5*La
		Afdeling: Latijn-Wetenschappen	5*La
hogere	2	Afdeling: Grieks-Latijn	4*La - 4Gr
		Afdeling: Latijn-Wiskunde	4*La
		Afdeling: Latijn-Wetenschappen	4*La
hogere	1	Afdeling: Grieks-Latijn	4*La - 4Gr
		Afdeling: Latijn-Wiskunde	4*La
		Afdeling: Latijn-Wetenschappen	4*La

De opmerkingen bij het lessenrooster van 1953 - zie hierboven - zijn dezelfde.

[De leerling centraal](#)

Katholiek Nationaal Onderwijs. Vernieuwd Secundair Onderwijs. Experimentele leerplannen. Vak: Klassieke Talen:

- *Observatiegraad, 1ste jaar-2de jaar, mei 1972, Licap s.v., Brussel, D/1972/0279/129.*
- *Oriëntatiegraad Doorstroming, 1ste jaar-2de jaar, mei 1972, Licap s.v., Brussel, D/1973/0279/011. Bedoeld voor de fundamentele optie van 4 lestijden. Aan dit leerplan wordt in september 1974 een addendum toegevoegd met als belangrijkste mededeling dat er ‘voorlopig’ geen afzonderlijk leerplan voor de fundamentele optie van 6 lestijden Latijn of Grieks wordt gemaakt.*
- *Derde graad Doorstroming, 1ste jaar-2de jaar, Licap s.v., Brussel, D/1974/0279/014.*

Op 1 september 1970 start het experiment van het Vernieuwd Secundair Onderwijs (vso) in 6 Nederlandstalige en 12 Franstalige scholen van het katholiek onderwijs. Het is hier zeker niet de plaats om de ingewikkelde ontstaansgeschiedenis van de vso-structuur, de progressieve uitrol van de lessenroosters en de moeizame ontwikkeling van de leerplannen te beschrijven. Het volstaat te verwijzen naar de uitvoerige artikelen van J. Gysels in *Nova et Vetera*.⁵ Een zaak is zeker: Het vso luidt een ingrijpende hervorming van het secundair onderwijs in en dat betekent ook een grondige hertekening van de leerplannen van de klassieke talen. De grootste verandering in vergelijking met het traditioneel onderwijs is de Proefactiviteit Klassieke talen met 2 lestijden. De proefactiviteit maakt deel uit van de gemeenschappelijke vorming (lees: basisvorming) en is dus bedoeld voor alle leerlingen die het secundair onderwijs aanvatten. Voor alle duidelijkheid: naast de experimentele leerplannen voor de vso-scholen blijft het leerplan van de Oude humaniora onverminderd van kracht voor de niet-vso-scholen.

De experimentele leerplannen van het vso ontstaan in een wisselwerking tussen de “Werkgroep Hervorming” (een soort voorlopige algemene vso-leerplancommissie)⁶ en de bestaande Subcommissie Oude Talen van het NVKMO. E.H. John Wynen is zowel voorzitter van de Subcommissie Oude Talen als vertegenwoordiger van de klassieke talen in de Werkgroep Hervorming.

Het zal uiteindelijk tot 1972 duren voordat het eerste experimentele leerplan van de Observatiegraad verschijnt. Voordien hebben de experimentescholen (6 in 1970, 22 in 1971) het moeten doen met summiere ontwerpen. Daardoor hebben ze elk een eigen weg bewandeld en dat zal later nog voor problemen zorgen om de ‘definitieve’ leerplannen te aanvaarden (zie verder).

Terzelfder tijd met de invoering van het leerplan van de Observatiegraad verschijnt in 1972 ook het experimentele leerplan van de Oriëntatie- of 2de graad. Het gaat voor de zes scholen die in 1970 zijn gestart, onmiddellijk in. Het leerplan van de Determinatie- of 3de graad zal mooi op tijd in 1974 volgen.

Het contrast van de experimentele leerplannen van het vso met de leerplannen van het traditioneel onderwijs kan niet groter zijn. Ze vallen op de eerste plaats al op door hun beknoptheid.⁷ De brochure in A5 van het leerplan van de Observatiegraad bedraagt nauwelijks 11 bladzijden. Nieuw is dat de experimentele leerplannen van het vso “in functie van het didactisch leerproces” zijn opgebouwd: beginsituatie, doelstellingen, leerstofafbakening, pedagogische wenken en suggesties voor de evaluatie. Het grootste verschil met het verleden is echter dat de nieuwe leerplannen in hoofdzaak ‘doelstellingen en motiveringen’ vermelden. Verplichte leerstof, laat staan per leerjaar, is ver te zoeken. In de plaats ervan staan enkel een paar principes en aanbevelingen vermeld, zoals de ‘progressieve studie’ van het vocabularium of de ‘concentrische studie’ van de taal. Op het vlak van lectuur worden auteurs aanbevolen aangepast ‘aan het niveau van de leerlingen’. In de geest van de tijd wordt ook de behandeling van thema’s of motieven aanbevolen. Het gaat hier dus om leerplannen die men zou kunnen omschrijven als zeer open leerplannen met een summier aantal vaste bakens.

Men kan er niet omheen dat de invoering van het vso de studie van Grieks en Latijn in het secundair onderwijs grondig heeft gewijzigd. De meest bekende verandering is de omschakeling van 9 uur Latijn naar 2 uur Klassieke Studiën voor *elke* leerling in het eerste leerjaar van het so. Een tweede belangrijke innovatie is dat leerlingen vanaf het 2de leerjaar een curriculum Grieks kunnen volgen dat losstaat van Latijn. Er komen dan ook voortaan aparte leerplannen Grieks. Verder voorziet het vso-lessenrooster in een twee-uursleergang die tot op het einde van het secundair onderwijs kan gekozen worden. Het onderscheid tussen de cursus van 2 uur en deze van 4 in de Fundamentele of Complementaire Optie wordt als volgt uitgelegd: 2 uur is ‘contact met antieke cultuur’. 4 uur is ‘echte taalkennis’.

Lessenroosters Vernieuwd Secundair Onderwijs

(Bron: J.Gysels, *Genese van het katholiek V.S.O.*, Nova et Vetera, 53 ,1/2, 1975-1976, blz.142, 144-145, 148-150, 158-161)

Graad	leerjaar	benaming	lestijden
I	1	Proefactiviteit Klassieke talen	2
I	2	Fundamentele optie KT-Latijn	5
		Fundamentele optie KT-Grieks	5
		Complementaire optie KT-Latijn	2
		Complementaire optie KT-Grieks	2
II	1	Fundamentele optie Latijn	4 of 6
		Fundamentele optie Grieks	4 of 6
		Complementaire optie Latijn (A)	4
		Complementaire optie Grieks (A)	4
		Complementaire optie Latijn (B)	2
		Complementaire optie Grieks (B)	2
II	2	Fundamentele optie Latijn	4 of 6
		Fundamentele optie Grieks	4 of 6
		Complementaire optie Latijn (A)	4
		Complementaire optie Grieks (A)	4
		Complementaire optie Latijn (B)	2
		Complementaire optie Grieks (B)	2
III	1	Fundamentele optie Latijn	4 of 6
		Fundamentele optie Grieks	4 of 6
		Complementaire optie Latijn	4 of 2
		Complementaire optie Grieks	4 of 2
		Begin cursus Latijn	2
		Begin cursus Grieks	2
III	2	Fundamentele optie Latijn	4 of 6
		Fundamentele optie Grieks	4 of 6
		Complementaire optie Latijn	4 of 2
		Complementaire optie Grieks	4 of 2
		Begin cursus Latijn	2
		Begin cursus Grieks	2

Sedert de vso-structuur wordt geteld in graden. Dat is vandaag nog altijd zo.

[Le retour à l'ordre](#)

Katholiek Nationaal Onderwijs. Secundair Onderwijs van het Type I. (Bijgestuurde leerplannen van het secundair onderwijs van het Type I vanaf 1979):

- *Leerplannen voor de eerste graad, Vak: Proefactiviteit Klassieke Talen, Eerste graad, 1ste jaar, Licap s.v., Brussel, D/1979/0279/017*
- *Leerplannen voor de eerste graad, Vak: Latijn (5 lestijden), Eerste graad, 2de jaar, Licap s.v., Brussel, D/1984/0279/002.*
- *Leerplannen voor de eerste graad, Vak: Grieks (5 lestijden), Eerste graad, 2de jaar, Licap s.v., Brussel, D/1983/0279/007.*
- *Leerplannen voor de eerste graad, Vak: Latijn (2 lestijden), Eerste graad, 2de jaar, Licap s.v., Brussel, D/1985/0279/043.*
- *Leerplannen voor de eerste graad, Vak: Grieks (2 lestijden), Eerste graad, 2de jaar, Licap s.v., Brussel, D/1985/0279/144.*
- *Leerplannen voor de tweede graad, Vak: Latijn (4 en 6 lestijden), Tweede graad Doorstroming, 1ste jaar-2de jaar, Licap s.v., Brussel, D/1986/0279/003.*
- *Leerplannen voor de tweede graad, Vak: Grieks (4 en 6 lestijden), Tweede graad Doorstroming, 1ste jaar-2de jaar, Licap s.v., Brussel, D/1986/0279/011.*
- *Fundamenteel gedeelte, Klassieke Talen: Grieks - Latijn, Derde graad Doorstroming, 5de leerjaar-6de leerjaar (4 en 6 u/w), Licap s.v., Brussel, D/1989/0279/021.*

In 1975 wordt het vso in het Rijksonderwijs veralgemeend. Het vso heet voortaan bij wet type 1 en het traditioneel onderwijs type 2. In het katholiek onderwijs neemt het aantal type 1-scholen gestaag toe: op 1 september 1974 zijn 52 scholen naar de nieuwe structuur overgestapt. Er is geen weg (meer) terug. In 1975 beslist het NSKO om de basis te bevragen met het oog op aanpassingen en optimalisering van de leerplannen en op de vervanging ervan door meer definitieve. De leerplannen en het lessenrooster van type 2 van 1962 blijven onverminderd van kracht (zie ook boven).

Voorzitter John Wynen heeft hierop echter niet gewacht. In 1974 werkt hij al volop aan de heruitgave van het leerplan van de Proefactiviteit Klassieke talen. De werkzaamheden gebeuren in een 'neven-commissie' van de eigenlijke Leerplancommissie Klassieke talen (de nieuwe benaming van de Subcommissie Oude Talen). De 'neven-commissie' is samengesteld uit verantwoordelijken van de regio's. De herziening verloopt traag. Het ontwerp-leerplan wordt slechts op 11 oktober 1978

voor het eerst aan de Leerplancommissie Klassieke Talen voorgelegd en pas op 30 mei 1979 definitief goedgekeurd na de laatste aanpassingen.⁸

Om het werk te doen opschieten neemt het Bureau van het NVKMO in 1980 de drastische beslissing om de Leerplancommissie Klassieke Talen te ontbinden en in 3 commissies op te splitsen: Latijn (onder leiding van Felix Claus), Grieks (onder leiding van Frans Eeckeleers) en Antieke Cultuur (onder leiding van Jeannine Weyers). In 1984 zal er nog een vierde commissie onder leiding van Leo De Neubourg worden toegevoegd om de leerplannen van Grieks en Latijn met 2 uur te ontwikkelen.⁹ De coördinatie gebeurt in de nieuw opgerichte coördinatiecommissie onder leiding van John Wynen, later opgevolgd door Frans Eeckeleers.

Men kan zich afvragen waarom het zoveel tijd in beslag heeft genomen om de experimentele leerplannen van het vso (voortaan type 1 genoemd) te herzien. Het eerste herwerkte leerplan, met name van de Proefactiviteit Klassieke Talen, verschijnt pas in 1979, d.i. zeven jaar na het verschijnen van het experimentele leerplan van het eerste Observatiejaar en vijf jaar na het verschijnen van het laatste experimentele leerplan Klassieke Talen voor de Determinatiegraad in 1974. Bovendien treedt het laatste herwerkte vso-leerplan, met name dat van de derde graad, pas in 1989 in voege: 10 jaar na het verschijnen van de herwerking van de Proefactiviteit!

De aanpassing van de vso-leerplannen loopt dus helemaal niet zo vlot zoals verwacht. Ondanks de poging om er vaart in te steken, o.a. door de verdeling van de werken over 4 leerplancommissies (zie boven), gaan de werkzaamheden traag vooruit. Deze vertraging is zowel aan interne als externe factoren te wijten.

Intern. Om te beginnen stuit het ontwerp van het leerplan van de Eerste Optie Latijn voor het 2de leerjaar van de 1ste graad op heftig verzet bij de vertegenwoordigers van de eerste vso-scholen én bij de handboekauteurs. Zij argumenteren dat het nieuwe leerplan het principe van observatie in de eerste graad van het vso naast zich neerlegt. Het leerplan is namelijk opgevat als een aanvangscursus Latijn met rigoureuze vastgelegde doelstellingen en inhouden. De leerinhouden worden ook als te zwaar beschouwd. Na heel wat overleg wordt een compromis bereikt en kan het (licht) bijgestuurde leerplan op 1 september 1984 toch in voege treden.

Ook de planning van het leerplan Grieks loopt niet zo vlot als voorzien. Een en ander heeft te maken met de discussie omtrent Ionisch-Attisch. De leerplancommissie Grieks neemt de optie om de studie van het Grieks in zijn Ionische vorm aan te vatten. Ook

dat stuit bij de basis op verzet. Het compromis bestaat er uiteindelijk in dat de gebruiker zelf de keuze mag maken.¹⁰

Een anekdote om in dit verband ook te vertellen is de controversie die ontstaat bij het vastleggen van de canon van auteurs voor de derde graad. De leerplancommissie Latijn beslist om in de derde graad per leerjaar slechts één auteur op te leggen en de keuze van een tweede auteur vrij te laten. De leerplancommissie selecteert Tacitus als verplichte auteur, de tweede auteur kan gekozen worden uit Lucretius, Cicero, Seneca, Augustinus, Erasmus. Cicero van de troon gestoten! Dat verwekt beroering en de voorzitter van de commissie wordt in het Permanent Bureau van het Nationaal Verbond van het Katholiek Secundair Onderwijs opgeroepen om verantwoording af te leggen! Het is wellicht een van de laatste keren dat een onderwerp uit het leerplan Latijn het beslissingsorgaan van het Verbond heeft beroerd...

Extern. De belangrijkste oorzaak voor de vertraging van de afwerking van de leerplannen type 1 is echter extern te zoeken. Het NSKO en Verbonden zijn in een storm terecht gekomen en worden verscheurd door de kwestie van type 1 en 2. Ongeveer de helft van de katholieke secundaire scholen is uiteindelijk naar het type 1 overgestapt, de andere helft blijft vasthouden aan het traditioneel onderwijs. De situatie zit muurvast. De beslissing op het einde van 1985 om te evolueren naar een 'eenheidsstructuur' doet de gemoederen hoog oplaaien en werkt verlamdend op de verdere ontwikkeling van de leerplannen. De aandacht van de vier klassieke leerplancommissies wordt op de eerste plaats in beslag genomen door de organisatie van de eenheidsstructuur en de plaats die de klassieke studies hierin zullen bekleden. Hoe type 1 (start van Latijn met 2 uur) en type 2 (start met Latijn met 9 uur) met elkaar verzoenen? Hoe vertaalt zich dat in de lessentabellen? Het onderwijsveld en niet in het minst de classici zijn sterk verdeeld. Voorstanders van type 1 en type 2 staan regelrecht tegenover elkaar. Als finaal nog retouches worden aangebracht aan de lessentabel van het eerste leerjaar (namelijk de opheffing van de gemeenschappelijkheid van de Proefactiviteit Klassieke Talen) gaan de leerplancommissies einde 1987 in staking! Uiteindelijk wordt in de loop van 1988 een compromis bereikt en hervatten de commissies hun werkzaamheden.

Men kan gerust stellen dat het herwerkte leerplan van Klassieke Studiën voor het eerste Observatiejaar het laatste leerplan is dat nog alle kenmerken heeft van de initiële vso-benadering: de observatie van de leerlingen centraal; de klassieke talen als middel en niet als doel; de studie van de klassieke talen opgevat als een proefactiviteit en niet als de aanvang van de studie van Latijn en Grieks. De herwerkte leerplannen van het

secundair onderwijs type 1 vanaf het tweede leerjaar (1984 e.v.) kan men daarentegen beschouwen als een fundamentele verandering (of switch) ten opzichte van de eerste cyclus leerplannen van het vso. Op heel wat punten zullen de herwerkte vso-leerplannen het fundament leggen van de leerplannen van later en van vandaag, aanpassingen niet te na gesproken. We doelen hiermee:

- (taalstudie) het formuleren van basisdoelstellingen en -inhouden;
- (taalstudie) het aanleren van grammatica in functie van het lezen van teksten, taalstudie in functie van tekstbegrip;
- (lectuurstudie) het uitrollen van een nieuw canonconcept voor lectuur.

Lessenroosters Type 1			
(Bron: <i>Lessenroosters Secundair Onderwijs - Type I, Schooljaar 1984-1985, Licap s.v., juli 1984, D/1984/0279/087, blz.5, 9-12, 17-24, 44-51</i>).			
graad	leerjaar	benaming	lestijden
I	1	Klassieke studiën	2
I	2	Eerste optie Latijn	5
		Eerste optie Grieks	5
		Bijkomende optie Latijn	2
		Bijkomende Grieks	2
II	1	Algemene optie KT-Latijn	4 of 6
		Algemene optie KT-Grieks	4 of 6
		Complementaire optie KT-Latijn	4 of 6
		Complementaire optie KT-Grieks	4 of 6
		Complementaire activiteit KT-Latijn	2
		Complementaire activiteit KT-Grieks	2
II	2	Algemene optie KT-Latijn	4 of 6
		Algemene optie KT-Grieks	4 of 6
		Complementaire optie KT-Latijn	4 of 6

		Complementaire optie KT-Grieks	4 of 6 2
		Complementaire activiteit KT-Latijn	2
		Complementaire activiteit KT-Grieks	
III	1	Algemene optie KT-Latijn	4 of 6
		Algemene optie KT-Grieks	4 of 6
		Complementaire optie KT-Latijn	4 of 6
		Complementaire optie KT-Grieks	4 of 6 1 of 2
		Complementaire activiteit KT-Latijn	1 of 2
		Complementaire activiteit KT-Grieks	
III	2	Algemene optie KT-Latijn	4 of 6
		Algemene optie KT-Grieks	4 of 6
		Complementaire optie KT-Latijn	4 of 6
		Complementaire optie KT-Grieks	4 of 6 1 of 2
		Complementaire activiteit KT-Latijn	1 of 2
		Complementaire activiteit KT-Grieks	

Concordia restituta

Nationaal Verbond van het Katholiek Secundair Onderwijs. Leerplan Secundair Onderwijs. (Leerplannen van de Structuur SO'89 of eenheidsstructuur vanaf 1989):

- *Leerplan Secundair Onderwijs, Klassieke Studies 1ste leerjaar A, Grieks - Latijn 2de leerjaar, mei 1989, Licap, Brussel, D/1989/0279/038.*
- *Leerplan Secundair Onderwijs, Grieks - Latijn 2de graad ASO, april 1991, Licap, Brussel, D/1991/0279/034.*
- *Leerplan Secundair Onderwijs, Grieks - Latijn 3de graad ASO, september 1992, D/1992/0279/017.*

Op 1 september 1989 gaat met een jaar vertraging de eenheidsstructuur uiteindelijk van start. En zoals in het geval van het vso brengt de nieuwe structuur en organisatie nieuwe lessentabellen en nieuwe leerplannen met zich mee.

De leerplannen van de ‘eenheidsstructuur’ komen tot stand in de vier bestaande leerplancommissies: Latijn (Felix Claus), Grieks (Guy Scheijnen die Frans Eecke leers heeft opgevolgd), Latijn/Grieks 2 uur (Leo De Neubourg) en Antieke Cultuur (onder leiding van Josette Schoonjans na het afscheid van Jeannine Weyers). De coördinatiecommissie staat onder de leiding van Frans Eecke leers en later van Felix Claus.

Aan de invoering van de eenheidsstructuur zijn zoals hierboven al aangehaald heftige discussies over de lessentabellen van de eerste graad voorafgegaan. Maar de leerplanbrochure van de eerste graad is klaar en het leerplan van Klassieke Studies 1ste leerjaar A gaat op 1 september 1989 in voege. Een belangrijk innovatie is dat de studie van Latijn/Grieks in het eerste leerjaar voortaan met 2 of 4 (+1) lessen kan worden aangeboden. Het schooljaar is echter nog maar pas gestart of er komt een interne discussie op gang omtrent het aanbod in het 2de leerjaar. Een nieuwe ‘retouche’ in de 2de leerjaar komt eraan: de autonome basisoptie Grieks met 5 uur wordt geschrapt en vervangen door de basisoptie Grieks/Latijn met 4+3 of 3+4 lestijden. Hierdoor wordt de koppeling van Grieks aan Latijn in het tweede leerjaar van het secundair onderwijs “hersteld” (zie verder). Het pas verschenen maar al achterhaalde leerplan Grieks van het 2de leerjaar wordt echter niet herwerkt of heruitgegeven. De veranderingen worden enkel toegelicht in de NVKSO-Mededeling¹¹.

Ook de lessentabellen van de tweede graad zijn het resultaat van een pittige discussie maar uiteindelijk kunnen zowel Grieks als Latijn in de tweede graad met 5 lestijden worden aangeboden. Grieks-Latijn blijft bestaan met 4-4.

Nieuw is dat het leerplan van 1ste graad (1ste en 2de leerjaar samen) voortaan is opgevat als een graadleerplan, als een afgerond geheel met basisdoelstellingen en -leerinhouden die op het einde van de 1ste graad moeten worden bereikt.

De leerplannen van de 2de en 3de graad liggen in de lijn van de voorgaande. Afgezien van enkele aanpassingen (o.a. aan de canon van auteurs) zijn de leerplannen nagenoeg gelijk aan de recent herwerkte leerplannen van het vso.

Een laatste opmerking betreft de 2-uursleergangen. Zij worden niet doorgetrokken naar de 2de en 3de graad.

Lessenroosters SO/'89 of eenheidsstructuur

(Bron: Nationaal Verbond van het Katholiek Secundair Onderwijs, Lessentabellen Secundair Onderwijs, Eerste graad vanaf het schooljaar 1989/'90, Licap, Brussel, D/1989/0279/100. Idem, Eerste en tweede leerjaar van de tweede graad S.O./'89 vanaf het schooljaar 1991/'92, Licap, Brussel, D/1991/0279/043. Idem, Derde graad S.O./'89 vanaf het schooljaar 1993/'94, Licap, Brussel, D/1993/0279/015).

graad	leerjaar	benaming	lestijden
I	1	Keuzegedeelte Klassieke studiën	2 of 4 (of 5)
I	2	Basisoptie Latijn	5
		Basisoptie Grieks	5
		Basisoptie Grieks-Latijn	4La + 3Gr of 4Gr + 3La
		Keuzegedeelte Latijn	2
		Keuzegedeelte Grieks	2
II	1	Studierichting Grieks-Latijn	4 - 4
		Studierichting Latijn-Moderne talen	5
		Studierichting Latijn-Wiskunde	5
		Studierichting Grieks-Wiskunde	5
II	2	Studierichting Grieks-Latijn	4 - 4
		Studierichting Latijn-Moderne talen	5
		Studierichting Latijn-Wiskunde	5
		Studierichting Grieks-Wiskunde	5
III	1	Studierichting Grieks-Latijn	4 - 4
		Studierichting Latijn-Moderne talen	4
		Studierichting Latijn-Wetenschappen	4
		Studierichting Latijn-Wiskunde	4
		Studierichting Grieks-Wetenschappen	4

		Studierichting Grieks-Wiskunde	4
III	2	Studierichting Grieks-Latijn	4 - 4
		Studierichting Latijn-Moderne talen	4
		Studierichting Latijn-Wetenschappen	4
		Studierichting Latijn-Wiskunde	4
		Studierichting Grieks-Wetenschappen	4
		Studierichting Grieks-Wiskunde	4

De basisoptie Grieks die in de lessentabellen van de eerste graad staat vermeld, werd in 1990 geschrapt en vervangen door de basisoptie Grieks-Latijn.

De eerste eindtermen

Vlaams Verbond van het Katholiek Secundair Onderwijs. Leerplan Secundair Onderwijs (Aanpassing leerplannen SO'89 of eenheidsstructuur):

- *Leerplan Secundair Onderwijs, Klassieke Studiën 1ste leerjaar A - keuzegedeelte, Grieks - Latijn 2de leerjaar - basisoptie, september 1999, Licap, Brussel, D/1999/0279/025.*
- *Leerplan Secundair Onderwijs, Grieks - Latijn 2de graad ASO, september 2002, Licap, Brussel, D/2002/0279/026.*
- *Leerplan Secundair Onderwijs, Grieks - Latijn 3de graad ASO, september 2004, Licap, Brussel, D/2004/0279/007.*

10 jaar na de invoering van de SO/'89 of eenheidsstructuur, gaat in 1999 een nieuwe structuur van start met nieuwe lessentabellen en aangepaste leerplannen. Alles heeft te maken met onderwijspolitieke ontwikkelingen: (a) de beslissing om het onderwijsaanbod af te slanken (de zogenaamde 'reductie van studierichtingen') en (b) de ontwikkeling van de eerste door de overheid vastgelegde eindtermen die in de leerplannen moeten worden opgenomen.

Van de vier leerplancommissies die in 1980 zijn gecreëerd, zijn er nog drie over: Latijn (Felix Claus), Grieks (Guy Scheijnen en vervolgens Steven Roelandts). De leerplancommissie Antieke Cultuur (Josette Schoonjans) zal enkel nog elementen

aanleveren voor het leerplan van de eerste graad so en vervolgens de werkzaamheden staken.

De totstandkoming van de eerste eindtermen (aanvankelijk basiscompetenties genoemd) is het voorwerp van een ingewikkeld en grillig parcours. Beperken we ons tot de vermelding dat de specifieke eindtermen voor de klassieke talen voor het eerst expliciet “aanwezig” zijn in de leerplandoelen van de derde graad. In de eerste graad behoort de studie van Grieks en Latijn tot het keuzegedeelte waarvoor geen eindtermen worden voorzien. Toch houden de leerplannen van de eerste graad ook al rekening met de eindtermen in ontwikkeling. Op twee manieren. Op de eerste plaats door in de grammaticale terminologie rekening te houden met de eindtermen Nederlands van het basisonderwijs.¹² Op de tweede plaats door de opname van suggesties om de zogenaamde vakoverschrijdende eindtermen door middel van de klassieke vakken mee te helpen realiseren.

Bij het verschijnen van de leerplannen van de tweede graad in 2002 zijn de definitieve eindtermen nog altijd niet decretaal bepaald. De koepels spreken onderling af om een 30-tal “basiscompetenties” in de leerplandoelen te verwerken.

De leerplannen van Grieks en Latijn van de derde graad ten slotte nemen de specifieke eindtermen, de zogenaamde SET's, wel voor het eerst op. De eindtermen zijn volgens het decreet met terugwerkende kracht van toepassing voor de tweede en derde graad samen. Dat leidt echter niet tot een aanpassing van het leerplan van de tweede graad. De daarin opgenomen basiscompetenties komen hieraan voorlopig tegemoet.

De aanpassing van de lessentabellen brengen voor het aanbod van Grieks en Latijn qua urenaantal geen wijzigingen met zich mee. In de 2de en 3de graad spreekt men wel voortaan over de polen Grieks en Latijn. Ook de krachtlijnen van de leerplannen blijven essentieel dezelfde. De belangrijkste verandering is de inbedding van de eindtermen in de leerplandoelen. De reacties van het werkveld zijn gemengd. Sommige eindtermen worden als interessante aanvullingen beschouwd (bv. de eindtermen die op onderzoek slaan), maar andere eerder als ‘vreemde eenden’ (bv. de eindtermen die te maken hebben met het thema van identiteit of diversiteit). Het canonconcept ondergaat eveneens een belangrijke aanpassing. In het leerplan van de derde graad Latijn zijn nog twee auteurs verplicht: Vergilius en Tacitus. De tweede verplichte auteur per leerjaar uit de vorige reeks of editie valt weg. In de plaats hiervan komt de verplichting om 6 aspecten (het epische, lyrische, historiografische, juridische, filosofische en retorische aspect) in de lectuur aan bod te laten komen. De leraar of vakwerkgroep past de keuze

van de auteurs hierop aan. In het leerplan Grieks komt het juridische niet voor. Drie auteurs worden verplicht: Homerus, één van de drie grote tragici en Plato. De leerplannen van de derde graad zullen belangrijk zijn voor de toekomst. Ze leggen de grondslag van belangrijke klemtoonverschuivingen die in de volgende edities naar voren zullen komen. We denken hier o.a. ook aan de drie momenten van taal-, leatuur- en cultuurreflectie.

Het is niet onbelangrijk nog twee elementen te vermelden. Eén: er komt vanaf de ontwikkeling van de leerplannen voor de derde graad een nauwere samenwerking tot stand met de universiteit. Twee: de coördinatie tussen de leerplancommissies Grieks en Latijn wordt sterk opgedreven. Sedert type 1 zijn de leerplannen Grieks en Latijn in verschillende leerplancommissies tot stand gekomen. Hierdoor zijn er onvermijdelijk verschillende accenten ontstaan. De leerplannen worden voortaan beter op elkaar afgestemd. Dat uit zich o.a. door het opnemen van een gemeenschappelijk gedeelte met (geherformuleerde!) algemene einddoelstellingen, gemeenschappelijke pedagogische wenken en minimale materiële vereisten. Deze tendens zal zich later nog doorzetten.

Lessenroosters: Aanpassing SO/'89 of eenheidsstructuur

(Bron: Vlaams Verbond van het Katholiek Secundair Onderwijs, Lessentabellen Voltijds Secundair Onderwijs, Eerste Graad vanaf het schooljaar 2003-2004, Licap, Brussel, 2003, D/2003/0279/064.

Idem, Tweede Graad ASO - Derde Graad ASO vanaf het schooljaar 2004-2005, Licap, Brussel, 2004, D/2004/0279/082).

graad	leerjaar	benaming	lestijden
I	1	Keuzegedeelte Klassieke studiën	2 of 4 (of 5)
I	2	Basisoptie Latijn Basisoptie Grieks-Latijn	5 4La + 3Gr of 4Gr + 3La
II	1	Studierichting Grieks Studierichting Grieks-Latijn Studierichting Latijn	5 4 - 4 5
II	2	Studierichting Grieks Studierichting Grieks-Latijn	5 4 - 4

		Studierichting Latijn	5
III	1	Studierichting Grieks-Latijn	4 - 4
		Studierichting Grieks-moderne talen (vanaf 2005-2006)	4
		Studierichting Grieks-wetenschappen	4
		Studierichting Grieks-wiskunde	4
		Studierichting Latijn-moderne talen	4
		Studierichting Latijn-wetenschappen	4
		Studierichting Latijn-wiskunde	4
III	2	Studierichting Grieks-Latijn	4 - 4
		Studierichting Grieks-moderne talen (vanaf 2006-2007)	4
		Studierichting Grieks-wetenschappen	4
		Studierichting Grieks-wiskunde	4
		Studierichting Latijn-moderne talen	4
		Studierichting Latijn-wetenschappen	4
		Studierichting Latijn-wiskunde	4

Vanaf 2006-2007 kan de studierichting Grieks-moderne talen eveneens in de derde graad worden aangeboden.

In “valentia” veritas¹³

Vlaams Verbond van het Katholiek Secundair Onderwijs. Leerplan Secundair Onderwijs (*Herziening leerplannen vanaf 2011*):

- Leerplan Secundair Onderwijs, Klassieke Studiën Latijn Grieks, Eerste graad, september 2011, VVKSO, Brussel, D/2011/7841/001 (elektronisch)
- Leerplan Secundair Onderwijs, Grieks – Latijn, Tweede graad ASO, september 2013, VVKSO, Brussel, D/2013/7841/002 (elektronisch).

- Leerplan Secundair Onderwijs, Grieks – Latijn, Derde graad ASO, september 2015, VVKSO, Brussel, D/2015/7841/002 (elektronisch).

De editie van de leerplannen anno 2011 is atypisch in de zin dat de herziening voornamelijk is ingegeven door vakdidactische beweegredenen en niet door een verandering in de organisatie en structuur van het so.

De herwerkte leerplannen komen tot stand in de leerplancommissies Latijn (Geert Kentane) en Grieks (Eric Van Huffelen, Geert Hellemans en Koen Vandendriessche).

Om beter aan te sluiten bij het grammaticale kader van het moedertaalonderwijs baseren de nieuwe leerplannen zich op de principes van de valentiegrammatica. Deze nieuwe syntactische benadering zal het grammaticaonderwijs grondig wijzigen. Men kan gerust stellen dat het grammaticaonderwijs tot dan in de schaduw stond van de schoolgrammatica's Latijn en Grieks van A. Geerebaert S.J. uit vorige eeuw. De nieuwe grammaticabenadering betekent het definitieve einde van *ars bene dicendi atque scribendi*.

Een tweede element dat de herwerking van de leerplannen verklaart is de inbedding van de eindtermen in het leerplan van de tweede graad. In het vorige leerplan van de tweede graad in 2002 was slechts met een voorlopige selectie rekening gehouden (zie hierboven).

Vermelden we verder nog dat de leerplannen voortaan worden vergezeld van een servicegedeelte op de website van Katholiek Onderwijs Vlaanderen.

De lessenroosters: zoals hierboven.

(Bron: Lessentabellen Voltijds Secundair Onderwijs, Eerste Graad, september 2003, Licap, Brussel, D/2003/0276/064. Lessentabellen Voltijds Secundair Onderwijs, Tweede Graad ASO-Derde Graad ASO, september 2004, Licap, Brussel, D/2004/0279/082).

graad	leerjaar	benaming	lestijden
I	1	Keuzegedeelte Klassieke studiën	2 of 4 (of 5)
I	2	Basisoptie Latijn	5
		Basisoptie Grieks-Latijn	4La + 3Gr of

			4Gr + 3La
II	1	Studierichting Grieks Studierichting Grieks-Latijn Studierichting Latijn	5 4 - 4 5
II	2	Studierichting Grieks Studierichting Grieks-Latijn Studierichting Latijn	5 4 - 4 5
III	1	Studierichting Grieks-Latijn Studierichting Grieks-moderne talen (vanaf 2005-2006) Studierichting Grieks-wetenschappen Studierichting Grieks-wiskunde Studierichting Latijn-moderne talen Studierichting Latijn-wetenschappen Studierichting Latijn-wiskunde	4 - 4 4 4 4 4 4 4
III	2	Studierichting Grieks-Latijn Studierichting Grieks-moderne talen (vanaf 2006-2007) Studierichting Grieks-wetenschappen Studierichting Grieks-wiskunde Studierichting Latijn-moderne talen Studierichting Latijn-wetenschappen Studierichting Latijn-wiskunde	4 - 4 4 4 4 4 4 4

Vernieuwing en traditie

Katholiek Onderwijs Vlaanderen. Leerplannen modernisering secundair onderwijs vanaf 2019¹⁴.

- *Katholiek Onderwijs Vlaanderen, Basisoptie Klassieke Talen, 1ste graad A-stroom, Brussel, D/2019/13.758/028 (enkel nog digitaal).*

- *Katholiek Onderwijs Vlaanderen, Latijn 2de graad D-finaliteit, Grieks-Latijn, Latijn, Brussel, D/2021/13.758/029 (enkel nog digitaal)*

Op het ogenblik van dit schrijven is de modernisering van het so in opbouw. De bedoeling van de hervorming is het onderwijsaanbod en de eindtermen te actualiseren. Op 1 september 2021 gaat de tweede graad in. De uitrol wordt echter gehinderd door de felle discussie tussen het Katholiek Onderwijs Vlaanderen en de Vlaamse overheid omtrent de invoering van de nieuwe eindtermen. De te grote omvang en de te grote gedetailleerdheid van de eindtermen worden als een ernstige bedreiging voor zowel de kwaliteit als de vrijheid van het katholiek onderwijs beschouwd.

De leerplannen klassieke talen van de modernisering worden opgemaakt door de commissies Latijn en Grieks, vandaag ook Strategische Leer- en Ontwikkelingsteams (Slots) genoemd, onder de leiding van Loes Verheyen.

De structuur van de modernisering wijkt qua aanbod op enkele punten van de voorgaande af. In het eerste leerjaar is het aanbod in principe vrij: 2, 4 en 5 uur zijn mogelijk. In het tweede leerjaar van de eerste graad wordt de basisoptie Latijn-Grieks tot 4+2 gereduceerd, maar de scholen kunnen het Grieks altijd met 1 uur optrekken. Het leerplan van de 1ste graad, globaal Basisoptie Klassieke talen genoemd, is gericht op “4 Latijn met initiatie Grieks in het eerste jaar en 5 uur Latijn of 4 uur Latijn/2 uur Grieks in het tweede leerjaar”. Een ander belangrijk verschil met de voorgaande structuur is het wegvallen van de studierichting Grieks-wiskunde in de tweede graad. Het zal niet langer mogelijk in de tweede graad een aparte optie Grieks te kiezen. In de derde graad blijft Grieks-wiskunde wel nog mogelijk. Grieks-wetenschappen en Grieks-moderne talen verdwijnen.

In de leerplannen van de 1ste en de 2de graad worden de krachtlijnen van de leerplannen uit vorige cyclus doorgetrokken: taalverwerving in functie van lectuur, inzet op leesstrategie en pragmatische toepassing van de valentiegrammatica. De leerinhouden zijn gereduceerd om naar verluidt tegemoet te komen aan de vraag om ze te beperken tot zogenaamd 75% van de lestijd. Hoewel er voor de klassieke talen in de eerste graad (keuzegedeelte!) geen eindtermen gelden, valt het verder op dat het leerplan met de eindtermen wel rekening houdt door bepaalde leerplandoelen te linken aan leerplandoelen van vakken van de basisvorming zoals Nederlands en geschiedenis waar wel eindtermen voor bestaan. Op die manier sluit het leerplan zich aan bij het curriculumdossier van de eerste graad A-stroom en bij het globaal leerplanconcept van

het katholiek onderwijs waarvan samenhang met de andere vakken een van de leidmotieven is.

Wat brengt de toekomst voor de leerplannen van de derde graad? Naar verluidt krijgen taalevolutie en taalvariatie meer aandacht. Ook de studie van teksten uit latere periodes (laatlatijn, middeleeuws Latijn, Neolatijn) zouden expliciet aan bod komen.

Lessenroosters: Modernisering so (vanaf 2019)

(Bronnen:

- voor de eerste graad:

<https://pro.katholiekonderwijs.vlaanderen/observerende-oriënterende-eerste-graad/lessentabel-algemene-vorming-en-keuzegedeelte>

- voor de tweede graad:

<https://pro.katholiekonderwijs.vlaanderen/leerplan-II-Lat-d>
<https://pro.katholiekonderwijs.vlaanderen/leerplan-II-Gri-d>

- voor derde graad:

<https://pro.katholiekonderwijs.vlaanderen/lessentabellen>)

graad	leerjaar	benaming	lestijden
I	1	Keuzegedeelte Klassieke talen	2, 4 of 5
I	2	Basisoptie KT-groep 1 Latijn Basisoptie KT-groep 2 Latijn- Grieks	5 4La + 2(of 3)Gr
II	1	<i>Studierichting Grieks-Latijn</i> <i>Studierichting Latijn</i>	4 - 4 5
II	2	<i>Studierichting Grieks-Latijn</i> <i>Studierichting Latijn</i>	4 - 4 5
III	1	<i>Studierichting Grieks-Latijn</i> <i>Studierichting Grieks- Wiskunde</i> <i>Studierichting Latijn-Moderne talen</i> <i>Studierichting Latijn- Wetenschappen</i> <i>Studierichting Latijn-Wiskunde</i>	4 - 4 4 4 4 4
III	2	<i>Studierichting Grieks-Latijn</i>	4 - 4

		<i>Studierichting Grieks-</i>	4
		<i>Wiskunde</i>	4
		<i>Studierichting Latijn-Moderne talen</i>	4
		<i>Studierichting Latijn-</i>	4
		<i>Wetenschappen</i>	
		<i>Studierichting Latijn-Wiskunde</i>	

De modellessentabellen van de 2de en 3de graad hebben we schuin weergegeven.

Leerplannen antieke cultuur

We kunnen in dit overzicht van de leerplannen Grieks en Latijn niet voorbij aan de vermelding van het vak Antieke Cultuur dat intussen van de lessenroosters is verdwenen.

In het Leerplan van 1953 was antieke cultuur voorzien in het leerplan van de Oude Talen. Het voorzag “.. van de zesde tot de rhetorica, om de drie weken, één uur inwijding in het leven van de Ouden”. Er is echter voor het eerst sprake van het **vak** Antieke Cultuur in de lessentabellen van de nieuwe wetenschappelijke afdelingen Latijn-Wetenschappen, opgericht in 1957, en de Wetenschappelijke B, opgericht in 1958. Bedoeling was het verlies van Grieks en/of Latijn in deze ‘wetenschappelijke’ afdelingen te compenseren. De programma’s worden weergegeven in de afdelingsleerplannen van het Leerplan van 1961. Ze beperken zich tot de loutere vermelding van enkele te behandelen thema’s. Het vak heet ‘Inwijding in de Griekse Cultuur’ in Latijn-Wetenschappen en ‘Inwijding in de Antieke Cultuur’ in de Wetenschappelijke B. Ze worden aangeboden in de twee laatste jaren van de hogere cyclus.

Het vak Antieke Cultuur wordt eveneens voorzien in de structuur van het vso of type 1. In de leerplancommissie Antieke Cultuur onder de leiding van Jeannine Weyers wordt een volwaardig leerplan ontwikkeld voor het complementair gedeelte van de derde graad. Cf. *Katholiek Nationaal Onderwijs. Secundair Onderwijs van het Type I, Leerplannen van de derde graad, Antieke Cultuur, Licap, s.v. Brussel, D/1983/0279/005*.

Ook voor de leerlingen van type 2 worden in 1983 nieuwe leerplannen opgesteld: “Inwijding in de Griekse Cultuur” voor de leerlingen van Latijn-Wetenschappen en “Inwijding in de Antieke Cultuur” voor de leerlingen van de Wetenschappelijke B. Cf. *Nationaal Verbond van het Katholiek Middelbaar Onderwijs, Leerplan en Richtlijnen, Inwijding in de Griekse Cultuur, april 1983, Licap, s.v., Brussel, D/19830279/002* en *. Nationaal Verbond van het Katholiek Middelbaar Onderwijs, Leerplan en Richtlijnen, Inwijding in de Antieke Cultuur, Licap s.v., Brussel, D/1983/0279/003*.

Vanaf de eenheidsstructuur worden voor het vak Antieke Cultuur geen leerplannen meer opgesteld. Het kan echter nog altijd worden aangeboden in het complementaire gedeelte. De leerplancommissie Antieke Cultuur houdt op te bestaan.

Slotbemerkingen

Achter de leerplannen van de klassieke talen gaat een hele geschiedenis schuil. Men kan de evolutie niet losmaken van structuurhervormingen die zich in de loop van de jaren hebben voorgedaan. De meest revolutionaire verandering met grote weerslag op de lessentabellen en de leerplannen is ongetwijfeld het ontstaan van het vso en de reductie van het aantal lestijden voor Latijn van 9 in het traditioneel onderwijs naar 2 in het vso. Een ander scharniermoment was de invoering was de eenheidsstructuur: op dat ogenblik keert in de lessentabellen van het eerste leerjaar Latijn met 4 of 5 lessen terug. De modernisering heeft ook gevolgen voor het Grieks. Het vso of type 1 heeft het mogelijk gemaakt om naast de tandem Grieks-Latijn vanaf het tweede leerjaar Grieks los van Latijn aan te bieden. In de modernisering zal het voortaan enkel nog in de derde graad mogelijk zijn om apart Grieks te volgen.

Naast structurele heeft de studie van klassieke talen ook inhoudelijk fundamentele wijzigingen ondergaan. De wetenschap staat niet stil en andere inzichten en klemtonen vinden hun weg in de leerplannen. We denken op de eerste plaats aan de doelgerichte toepassing van de *valentigrammatica*. Ook de eindtermen hebben nieuwe accenten ingebracht.

Wie de leerplannen klassieke talen bestudeert zal vaststellen dat in de studie van Grieks en Latijn tussen 1953 en vandaag er een wereld van verschil ligt. Al bij al heeft de studie van Grieks en Latijn in het katholiek onderwijs qua aanbod goed stand gehouden. De studie heeft in tegenstelling met omliggende landen zijn aantrekkelijkheid niet verloren. Het geloof in vorming via de klassieken is gebleven.

De studie van Grieks en Latijn in Vlaanderen bereikt nog altijd een niveau dat leerlingen in staat stelt in internationale wedstrijden zoals het Certamen Ciceronianum Arpinas (Italië) in de prijzen te vallen.

Felix Claus
felix.claus@telenet.be

Noten

- ¹ Cf. intern document van de leerplancommissie Klassieke Studiën d.d. 10 september 1980. De auteur van het intern document, John Wynen, maakt allusie op de verschillende leerprogramma's van bisdommen en congregaties.
- ² Cf. Openingsrede door Monseigneur L. Van Eynde, uitgesproken op het Congres van het Nationaal Verbond van Katholiek Middelbaar Onderwijs te Heverlee op 22 en 23 april 1952, *Nova et Vetera*, 29 4, 1951-52, blz. 334.
- ³ M.A. Nauwelaerts, *Waarheen met het middelbaar en het normaalonderwijs*, *Nova et Vetera* 38, 4, 1960-61, blz. 247-248.
- ⁴ J. Wynen, *Evolutie van het onderwijs in de klassieke talen*, *Nova et Vetera* 56, 3, 1978-79, blz. 175-193. Zie ook M.A. Nauwelaerts, o.c.
- ⁵ J.Gysels, *Genese van het katholiek v.s.o.*, *Nova et Vetera* 53, 1/2, 1975-76, blz. 2-67. Zie ook J.Gysels, *Leerplanontwikkeling vroeger en nu*, *Nova et Vetera* 54, 1/2, 1976-77, blz. 18-24.
- ⁶ Deze werkgroep wordt in maart 1970 opgericht in de schoot van het Pedagogisch Bureau van het Nationaal Secretariaat van het Katholiek Onderwijs (NSKO). Het Pedagogisch Bureau overkoepelt de Verbonden van het Middelbaar, Technisch en Normaalonderwijs onder leiding van E.H. Roger Beirnaert en coördineert de vernieuwing.
- ⁷ In een bijdrage van *Nova et Vetera* blikt de voorzitter zelf terug op de ontwikkeling van de leerplannen. Hij verwijst naar de zware werklust en de moeilijkheden waarmee de leerplancommissie is geconfronteerd. Hij is niet te beroerd om te erkennen dat het leerplan van de proefactiviteit "bescheiden" is. Terzelfder tijd slaakt hij een diepe zucht: "We hebben het...toch geklaard". Zie: J.Wynen, *Theorie en werkelijkheid*, *Nova et Vetera* 54, 1/2, 1976-77, blz. 25-28.
- ⁸ Zie in dit verband F. Eeckeles, *Een nieuw leerplan voor de proefactiviteit klassieke talen*, *Kleio* 9, 3, 1979, blz. 118-120.
- ⁹ Zie in dit verband L. De Neubourg, *De V.S.O.-cursus Latijn/Grieks (twee lestijden)*, *Nova et Vetera* 61, 4, 1983-84, blz. 256-262.

- ¹⁰ Zie in dit verband L. De Vuyst, *Bedenkingen bij de voorstellen van een leerplancommissie Grieks*, *Kleio* 12, 2, 1982, blz. 86-93.
- ¹¹ Cf. *De studie van Latijn en Grieks in het tweede leerjaar van de Structuur S.O./'89 - Elementen van een visie*. Mededelingen van het Nationaal Verbond van het Katholiek Secundair Onderwijs (NVKSO) van 28 mei 1990, later hernomen op 4 mei 1994.
- ¹² Voor meer informatie over de leerplannen van de eerste graad, zie de bijdragen van Steven Roelandts en Felix Claus in *Kleio* 30,3, 2001, blz. 139-156.
- ¹³ De titel *In valentia veritas* is een knipoog naar de originele en gelijknamige titel van de masterproef van classica Alexandra Vereeck.
- ¹⁴ Dit artikel is afgesloten op 31 augustus 2021. Op 1 september 2021 gaat de 2de graad van de modernisering in. De modellessentabellen en de leerplannen van de tweede graad die van toepassing zijn, staan op de website van het Katholiek Onderwijs Vlaanderen. Het is niet uitgesloten dat de leerplannen door een in het najaar te verwachten uitspraak over de eindtermen van het Grondwettelijk Hof in de toekomst nog wijzigingen ondergaan. De ontwikkeling van de leerplannen van de 3de graad is opgeschort in afwachting van de uitspraak van het Hof. De modellessentabellen van 3de graad kunnen wel al op de website van het Katholiek Onderwijs Vlaanderen worden geraadpleegd.

Met dank aan Johan Lauwerier, ex-collega van de Dienst Leerplannen van het VVKSO, en Geert Kentane, vakbegeleider Latijn en Grieks voor hun kritische lectuur.

